

Kamer van Volksvertegenwoordigers

ZITTING 1984-1985

5 DECEMBER 1984

WETSVOORSTEL

tot aanvulling van artikel 18
van het Gerechtelijk Wetboek

WETSVOORSTEL

tot wijziging van artikel 3 van de wet van 27 juni
1921 waarbij aan de verenigingen zonder winstgevend
doel en aan de instellingen van openbaar nut rechts-
persoonlijkheid wordt verleend

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE
VOOR DE JUSTITIE ⁽¹⁾
UITGEBRACHT DOOR DE HEER MUNDELEER

DAMES EN HEREN,

De auteur verklaart dat zijn beide wetsvoorstellen tot doel
hebben de verenigingen zonder winstoogmerk in de mogelijkheid
te stellen in rechte op te treden ter vrijwaring van een algemeen
belang.

⁽¹⁾ Samenstelling van de Commissie:

Voorzitter: de heer Remacle.

A. — Leden: de heren Bourgeois, Breyne, Gehlen, Grafé, Remacle, Suyker-
buyk, Verhaegen. — Bossuyt, Brouhon, Collignon, Derycke, Mevr. Detiège, de
heren D'Hose, Mottard, Van den Bossche. — Barzin, Henrion, Horlait, Munde-
leer, Van Belle, Van de Velde. — Baert, Belmans.

B. — Plaatsvervangers: Mevr. Demeester-De Meyer, de heren le Hardy de
Beaulieu, J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — Baudson,
Mevr. Brenez, de heren Dejardin, Gondry, Mevr. Lefebvre, de heren Tobback,
Van Elewycx, Vanvelthoven, Willockx. — A. Claes, Daems, De Decker, De
Groot, Huylebrouck, Klein, Verberckmoes. — R. Declercq, F. Vansteenkiste,
Verniers.

Zie:

663 (1982-1983):
— Nr. 1: Wetsvoorstel.

664 (1982-1983):
— Nr. 1: Wetsvoorstel.

Chambre des Représentants

SESSION 1984-1985

5 DÉCEMBRE 1984

PROPOSITION DE LOI

complétant l'article 18
du Code judiciaire

PROPOSITION DE LOI

modifiant l'article 3 de la loi du 27 juin 1921 accor-
dant la personnalité civile aux associations sans but
lucratif et aux établissements d'utilité publique

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE ⁽¹⁾
PAR M. MUNDELEER

MESDAMES, MESSIEURS,

L'auteur déclare que ses deux propositions de loi tendent à
instaurer la possibilité pour les associations sans but lucratif,
d'ester en justice dans le but de protéger un intérêt général.

⁽¹⁾ Composition de la Commission:

Président: M. Remacle.

A. — Membres: MM. Bourgeois, Breyne, Gehlen, Grafé, Remacle, Suyker-
buyk, Verhaegen. — Bossuyt, Brouhon, Collignon, Derycke, Mme Detiège,
MM. D'Hose, Mottard, Van den Bossche. — Barzin, Henrion, Horlait, Munde-
leer, Van Belle, Van de Velde. — Baert, Belmans.

B. — Suppléants: Mme Demeester-De Meyer, MM. le Hardy de Beaulieu,
J. Michel, Piot, Steverlynck, Thys, Wauthy, Willems. — Baudson, Mme Brenez,
MM. Dejardin, Gondry, Mme Lefebvre, MM. Tobback, Van Elewycx, Vanvel-
thoven, Willockx. — A. Claes, Daems, De Decker, De Groot, Huylebrouck,
Klein, Verberckmoes. — R. Declercq, F. Vansteenkiste, Verniers.

Voir:

663 (1982-1983):
— N° 1: Proposition de loi.

664 (1982-1983):
— N° 1: Proposition de loi.

Naar zijn gevoelen is de toestand op dat vlak thans niet duidelijk. Hij verwijst met name naar de arresten van de Raad van State, alsmede naar een arrest van het Hof van Cassatie (zaak Eikendaal, 19 november 1982).

Volgens dat laatste arrest worden de door de verenigingen zonder winstoogmerk ingestelde rechtsovereenkomsten slechts ontvankelijk verklaard mits zij beogen een rechtstreeks of persoonlijk belang te verdedigen.

De eisen van een aantal V.Z.W.'s werden afgewezen, ofschoon zij ernaar streefden het algemeen belang te verdedigen, met name wanneer het erom ging het leefmilieu te beschermen.

De auteur verklaart derhalve namens zijn fractie dat het begrip belang behoort te worden omschreven om te voorkomen dat dit begrip alleen maar doelt op eigenbelang.

Daarom heeft hij twee wetsvoorstellen ingediend, waarvan het eerste (*Stuk* nr. 663/1) de aanvulling beoogt van artikel 18 van het Gerechtelijk Wetboek, dat onder meer bepaalt dat het belang een reeds verkregen en dadelijk belang moet zijn. Om die bepaling ruimer te kunnen interpreteren stelt hij voor te preciseren dat het belang geen reeds verkregen en dadelijk belang moet zijn wanneer de eiser een rechtspersoon is die geen winstoogmerk nastreeft en de eis in overeenstemming is met de in de statuten opgenomen doelstellingen van deze rechtspersoon.

Het tweede wetsvoorstel (*Stuk* nr. 664/1) beoogt artikel 3 van de wet van 27 juni 1921 waarbij aan de verenigingen zonder winstgevend doel en aan de instellingen van openbaar nut rechtspersoonlijkheid wordt verleend, aan te vullen met een lid waarin bepaald wordt dat de V.Z.W.'s die rechtspersoonlijkheid bezitten in rechte kunnen optreden ter bescherming van hun eigen belang of van een algemeen belang, in zover de bescherming van dat algemeen belang verenigbaar is met hun statutair doel.

Tot besluit van zijn betoog verklaart hij dat de voorgestelde wijzigingen de V.Z.W.'s in de gelegenheid zullen stellen de algemene belangen te behartigen waarvoor ze zijn opgericht en hij wijst er derhalve op dat niet weinigen bij de goedkeuring ervan geïnteresseerd zullen zijn. Hij herhaalt evenwel dat aan de bevoegdheid om in rechte op te treden, perken zijn gesteld in zover de behartiging van het algemeen belang verenigbaar moet zijn met het doel van de V.Z.W.

..

De Vice-Eerste Minister en Minister van Justitie en Institutionele Hervormingen merkt op dat beide wetsvoorstellen hetzelfde doel nastreven: de verenigingen zonder winstoogmerk in staat stellen in rechte op te treden om een algemeen belang te vrijwaren.

Hij meent de zienswijze van de indiener der voorstellen niet te kunnen onderschrijven, aangezien het doel ervan, mocht het worden verwezenlijkt, erop neerkomt dat een systeem van « rechtsovereenkomst uitgeoefend door het volk » in het leven zou worden geroepen, wat onverenigbaar is met de grondbeginselen van ons rechtsbestel.

Het recht om een vordering in te stellen moet een persoonlijk recht van de benadeelde blijven.

De voorgestelde teksten zouden tot gevolg hebben dat de V.Z.W.'s in de plaats van de burgers in rechte zouden kunnen optreden om de rechten van deze laatsten te verdedigen.

Hij kan een dergelijke vrijheid niet goedkeuren, zelfs indien het statutaire doel van de betrokken V.Z.W. beperkt is. Hij herinnert er daaromtrent aan dat de commissie een gelijkaardige bepaling die voorkwam in het wetsvoorstel van de heer Remacle tot wijziging van sommige bepalingen betreffende het misdrijf van verkrachting (verslag van de heer Brouhon, *Stuk* nr. 166/8, blz. 30 e.v.), geweerd heeft.

Actuellement, selon l'auteur, la situation n'est pas claire. A cet égard, il se réfère notamment aux arrêts du Conseil d'Etat ainsi qu'à un arrêt de la Cour de Cassation (affaire Eikendaal, 19 novembre 1982).

Selon ce dernier arrêt, les actions intentées par les associations sans but lucratif ne sont déclarées recevables que lorsqu'elles ont pour objet de défendre un intérêt direct ou personnel.

Plusieurs A.S.B.L. ont été déboutées alors que leur objectif était de défendre l'intérêt général, notamment lorsqu'il s'agissait de faire face à des problèmes de protection de l'environnement.

L'auteur déclare, dès lors, au nom de son groupe, qu'il convient de préciser la notion d'intérêt afin que celle-ci ne vise pas uniquement des intérêts propres.

Il a déposé, par conséquent, deux propositions de loi. La première (*Doc.* n° 663/1) tend à compléter l'article 18 du Code judiciaire, qui dispose notamment que l'intérêt doit être né et actuel. Afin d'élargir l'interprétation de cette disposition, il propose de spécifier que l'intérêt ne doit pas être né et actuel lorsque le demandeur est une personne morale sans but lucratif et que la demande est conforme à l'objet ou aux objets énumérés dans les statuts de cette personne morale.

La seconde (*Doc.* n° 664/1) tend à compléter l'article 3 de la loi du 27 juin 1921 accordant la personnalité civile aux associations sans but lucratif et aux établissements d'utilité publique par un alinéa qui dispose que les A.S.B.L. jouissant de la personnalité civile, peuvent ester en justice en vue de protéger leurs propres intérêts ou un intérêt général, pour autant que la protection de celui-ci soit compatible avec le ou les objets en vue desquels elles ont été constituées.

Il conclut que les modifications proposées permettront aux A.S.B.L. de défendre les intérêts généraux pour lesquels elles ont été constituées et souligne que dès lors de nombreuses personnes sont intéressées par leur adoption. Il répète cependant que des limites sont prévues en ce qui concerne l'exercice du droit d'ester en justice dans la mesure où la protection de l'intérêt général doit être compatible avec le ou les objets en vue desquels l'A.S.B.L. est formée.

..

Le Vice-Premier Ministre et Ministre de la Justice et des Réformes institutionnelles fait observer que les deux propositions de loi poursuivent le même objectif: permettre aux associations sans but lucratif d'ester en justice pour protéger un intérêt général.

Il estime ne pas pouvoir suivre l'auteur dans cette voie étant donné que la réalisation de ce but équivaldrait à instaurer un système d'« action populaire » qui serait incompatible avec les conceptions fondamentales de notre droit.

Le droit d'intenter une action en justice doit rester un droit personnel au préjudicié.

Les textes proposés auraient pour conséquence de permettre aux A.S.B.L. d'agir en justice en lieu et place des citoyens pour défendre leurs droits.

Il ne peut approuver cette latitude même si l'objet de l'A.S.B.L. intéressée est restreint. Il rappelle à cet égard que la commission n'a pas retenu une disposition analogue inscrite dans la proposition de loi de M. Remacle, modifiant certaines dispositions relatives au crime de viol (rapport de M. Brouhon, *Doc.* n° 166/8, p. 30 et suivantes).

De rol die bepaalde V.Z.W.'s kunnen spelen op het gebied van onthaal, advies en aanmoediging mag ongetwijfeld worden onderstreept, maar er kan geen sprake zijn van een wijziging van ons rechtsbestel die tot gevolg zou hebben dat de burgers onder voordij worden geplaatst.

Hij vraagt derhalve dat de wetsvoorstellen worden verworpen.

..

Een andere spreker is het daar volkomen mee eens. De voorgestelde wijzigingen zijn onverenigbaar met de beginselen van ons recht.

Hoewel artikel 5 van de wet van 30 juli 1981 tot bestraffing van bepaalde door racisme of xenofobie ingegeven daden stelt dat de instellingen van openbaar nut en verenigingen die op de dag van de feiten sedert ten minste vijf jaar rechtspersoonlijkheid bezitten en zich statutair tot doel stellen de rechten van de mens te verdedigen of rassendiscriminatie te bestrijden, in rechte kunnen optreden in alle rechtsgeschillen waartoe de toepassing van deze wet aanleiding kan geven, wanneer afbreuk is gedaan aan hetgeen zij statutair nastreven, kan dit artikel nochtans niet als precedent worden ingeroepen. Zelfs in het kader van die wet is een dergelijke bepaling immers niet verantwoord.

Verenigingen de mogelijkheid geven om de strafvordering in te stellen en dus in de plaats van de betrokkene op te treden, kan leiden tot een privatisering van de uitoefening van de rechtsvordering en van het gerechtelijk bestel.

Spreker is van mening dat de voorstellen feitelijk stroken met een mode, die er echter in geen geval mag toe leiden dat een fundamenteel principe van ons recht in het gedrang wordt gebracht door een wijziging.

Hij wijst er ook op dat een dergelijke wijziging de eerbied voor onze instellingen in gevaar brengt. Aan bepaalde verenigingen de mogelijkheid geven om in rechte op te treden in het algemeen belang betekent immers dat ze de kans krijgen om via de rechterlijke macht doelstellingen te realiseren die ze langs politieke weg niet hebben kunnen bereiken.

..

De rapporteur sluit zich aan bij wat hierboven is gezegd. Hij merkt evenwel op dat weliswaar herhaaldelijk gewezen is op het gevaar dat verenigingen via een wet het recht zouden krijgen rechtsvorderingen in het algemeen belang in te stellen, maar dat de rechtspraak hen soms het recht heeft verleend zich burgerlijke partij te stellen ten einde de belangen te kunnen verdedigen ter bescherming waarvan zij werden opgericht. Als voorbeeld geeft hij de Koninklijke Sint-Hubertusvereniging aan, die zich burgerlijke partij stelt wanneer de jachtverordeningen worden overtreden.

Tevens wijst hij erop dat artikel 5 van de wet van 30 juli 1981, waartegen hij zich overigens heeft verzet, een belangrijke uitzondering vormt.

Bijgevolg is er reden om zich tegen de aanneming van de voorgestelde bepalingen uit te spreken, maar tevens moet worden geconstateerd dat ons rechtsbestel op dit stuk gebrek aan samenhang vertoont.

..

De beide wetsvoorstellen worden eenparig verworpen.

De Rapporteur,
G. MUNDELEER.

De Voorzitter,
L. REMACLE.

S'il convient d'insister sur le rôle d'accueil, de conseil et d'encouragement que certaines A.S.B.L. peuvent remplir, une modification de notre droit qui impliquerait une mise sous tutelle des individus n'est cependant pas envisageable.

Dès lors, il demande le rejet des propositions de loi.

..

Un orateur abonde dans le même sens. Les modifications proposées sont incompatibles avec les principes de notre droit.

Si l'article 5 de la loi du 30 juillet 1981 tendant à réprimer certains actes inspirés par le racisme et la xénophobie, dispose que lorsqu'un préjudice est porté aux fins statutaires qu'ils se sont donné pour mission de poursuivre, tout établissement d'utilité publique et toute association, jouissant de la personnalité juridique depuis au moins cinq ans à la date des faits et se proposant par leurs statuts de défendre les droits de l'homme ou de combattre la discrimination raciale, peuvent ester en justice dans tous les litiges auxquels l'application de la loi donnerait lieu, cet article ne peut cependant être invoqué comme précédent. En effet, même dans le cadre de cette loi, une telle disposition n'est pas justifiée.

Permettre à des associations de mettre l'action publique en mouvement, d'agir en lieu et place de l'intéressé, tend à privatiser l'action en justice et le système judiciaire.

L'intervenant estime qu'en fait la teneur des propositions relève d'une mode qui ne peut en aucun cas justifier de compromettre un principe essentiel de notre droit par une modification occasionnelle.

De surcroît, il souligne le danger d'une telle modification en ce qui concerne le respect de nos institutions. En effet, permettre à certaines associations d'ester en justice dans l'intérêt général équivaudrait à leur donner la possibilité d'obtenir du pouvoir judiciaire la réalisation des objectifs qu'elles n'ont pu obtenir politiquement.

..

Le rapporteur se rallie aux interventions précédentes. Il observe cependant que si à plusieurs reprises le danger que des associations se voient reconnaître par la loi, le droit d'introduire une action en justice dans l'intérêt général, a été mis en exergue, il y a lieu de rappeler que la jurisprudence a parfois accordé à des associations le droit de se constituer partie civile pour assurer la défense des intérêts pour la protection desquels elles se sont constituées. Il cite à cet égard la Société royale Saint-Hubert, qui se constitue partie civile en cas d'infraction aux réglementations sur la chasse.

De plus, il rappelle que l'article 5 de la loi du 30 juillet 1981, auquel il s'est d'ailleurs opposé, constitue une exception importante.

Par conséquent, s'il y a lieu de plaider contre l'adoption des dispositions proposées, il convient de constater qu'une certaine incohérence existe en cette matière dans notre système juridique.

..

Les propositions de loi sont rejetées à l'unanimité.

Le Rapporteur,
G. MUNDELEER.

Le Président,
L. REMACLE.